

การศึกษาแนวคิดในการพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาวงเกตรา

A Study on Development Behaviors of Thai Music to Contemporary Thai Music: a Case Study of Petra Band

¹ปนิดา บุญนาคแก้ว Panida Boonnakkaew

²วีระ พันธุ์เสือ Veera Phansue

¹²คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹²Faculty of fine art, Srinakharinwirot University

¹Corresponding author, e-mail: panidapple@gmail.com

Received July 11, 2023; Revised August 11, 2023; Accepted: March 12, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การศึกษาแนวคิดในการพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาวงเกตรา มีจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดในการพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตรา และศึกษาการนำเทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับดนตรีไทย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า วงเกตราพัฒนารูปแบบวงดนตรีไทยเดิม ให้เป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัย โดยการนำบทเพลงมาเรียบเรียงใหม่เป็นโน้ตเพลงไทย ซึ่งมีความแตกต่างกับโน้ตเพลงของดนตรีตะวันตก (ต้นฉบับ) วงเกตราได้นำจุดเด่นของการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกมาเรียบเรียงในบทเพลง โดยให้เครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นทำหน้าที่บรรเลงแทนเครื่องดนตรีตะวันตกที่ตัดออกไป แต่นำเทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรีตะวันตกมาผสมผสานในบทเพลง ทำให้เกิดเป็นแนวเพลงรูปแบบใหม่ ซึ่งวงเกตรามีแนวคิดที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้ดนตรีไทยได้รับที่นิยมมากขึ้น จากการที่เครื่องดนตรีไทยสามารถบรรเลงบทเพลงที่เป็นที่นิยมได้ ซึ่งตรงกับแนวคิดการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมที่ว่าวัฒนธรรมต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาถึงจะยั่งยืนอยู่ได้ และยังคงตรงกับสัมพันธภาพของวัฒนธรรมที่ก่อรูปลักษณะได้หลายรูปแบบ ในกรณีของวงเกตรา คือ การผสมผสานที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีตะวันตกที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้วงดนตรีไทยร่วมสมัย วงเกตรา จึงอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และประสบผลสำเร็จด้วยการมีชื่อเสียงในวงกว้าง

คำสำคัญ: ดนตรีไทยร่วมสมัย; การผสมผสานข้ามสายพันธุ์; วงเกตรา

Abstract

This article constitutes a component of a research endeavor entitled "A Study on the Development Behaviors of Thai Music Towards Contemporary Music: A Case Study of the PETRA Band." The primary objective of this research is to investigate the concepts underlying the developmental behaviors of Thai music within the contemporary context as exemplified by the PETRA Band. Furthermore, the study aims to explore the incorporation of Western music techniques into Thai music. The research methodology employed in this study is descriptive and analytical, with a qualitative approach. The research tools utilized include interview forms, participatory observation, and information recording. The findings of the study reveal that the PETRA Band has effectively transformed the developmental behaviors of Thai music into a contemporary form by reimagining songs as Thai music scores. It is worth noting that Thai music scores differ from Western music scores. The PETRA ensemble showcases the distinctive aspects of playing both Thai and Western musical instruments, thereby composing songs where each piece of Thai instrument playing replaces the omission of Western instruments, while still incorporating techniques of playing Western instruments within the composition. This innovative approach has resulted in the emergence of a new music style. The Petra Band intends to promote the popularity of Thai music by demonstrating that Thai musical instruments can be used to play popular songs. This perspective aligns with the concept of Cultural Hybridization, which asserts that cultures must constantly adapt in order to remain sustainable. It also corresponds to the notion of cultural associations that can assume diverse forms. In the case of the Petra Band, this process is articulated as a result of the fusion of Thai and Western music, despite their fundamental differences. Consequently, the Petra Band exemplifies a cultural amalgamation, characterized by the integration of different cultural species, ultimately giving rise to a novel cultural identity and garnering widespread acclaim.

Keywords: Contemporary Thai Music; Cultural Hybridization; Petra Band

บทนำ

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิต พฤติกรรม และแนวทางการปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเป็นแนวทางเฉพาะของสังคมนั้นๆ ที่มีความลงตัว เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ และความสงบสุขกับผู้คนในสังคม โดยเป็นการถ่ายทอดจากบุคคลไปสู่บุคคล และจากชุมชนไปสู่อีกชุมชน ศิลปะวัฒนธรรมด้านหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัดคือดนตรีไทย ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการสั่งสมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในอดีต และมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ศิลปวัฒนธรรมดนตรีไทยจัดเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดสาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กระทรวงวัฒนธรรมให้ความสำคัญ เนื่องจากเอกลักษณ์ทางดนตรีในแต่ละชาติมีความแตกต่างกันออกไป กระบวนการสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีจึงมีความสำคัญเพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติ (กนกวรรณ เฟื่องสว่าง, 2560) ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเพื่อสืบทอดดนตรีไทยนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ดนตรีไทยเป็นมรดกอันล้ำค่าของคนไทยสืบต่อไป กิจกรรมเพื่อสืบทอดดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้นครูอาจารย์ได้ฝึกหัดไว้แล้วถ่ายทอดให้แก่ศิษยานุศิษย์สืบทอดกันมา ทำให้ดนตรีไทยมีวิวัฒนาการการมาอย่างต่อเนื่อง มีอัตลักษณ์เฉพาะของดนตรีไทยและยึดถือแบบแผนในการบรรเลง ดนตรีไทยยังนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เพราะเสียงดนตรีสามารถสร้างความรู้สึกล้อมเกล้า และน้อมนำอารมณ์ของผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้ม ร่าเริง ชื่นบาน อาจหาญ หรือเศร้าสร้อยไปตามแต่ท่วงทำนองของบทเพลงที่บรรเลง ซึ่งดนตรีไทยนั้นสะท้อนถึงความงามในจิตใจ และสะท้อนอารมณ์ของมนุษย์ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นอกจากนี้ดนตรีไทยยังช่วยสร้างความบรรเทิงในสังคมด้วย

การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยทำให้การดนตรีไทยได้เกิดการพัฒนาขึ้น อารยธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทสำคัญมากในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นมีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมผสาน โดยทหารชาวอังกฤษได้นำแตรฝรั่งเข้ามาเป่าแตรสัญญาณและบรรเลงถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ ต่อมาคนไทยได้นำเอาแตรวงของทหารนั้นมาบรรเลงเพลงไทย ในรัชกาลที่ 5 ได้มีวงแตรฝรั่ง ซึ่งเรียกกันว่า วงโยธวาทิต สมเด็จพระเจ้าฟ้าปิพัตรฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงนำหลักวิชาการประสานเสียงเข้ามาใช้ รวมทั้งเริ่มมีการสอนโน้ตสากลในกองทัพอาว วงโยธวาทิตของทหารเรือจึงเจริญรุ่งเรืองขึ้น และท่านได้นิพนธ์เพลงสากลขึ้นตามแบบตะวันตกเป็นครั้งแรกจนได้ชื่อว่า ทรงเป็นพระบิดาแห่งเพลงไทยสากล (พูนพิศ อมาตยกุล, 2554)

อิทธิพลของดนตรีตะวันตกส่งผลต่อการเปลี่ยนไปของดนตรีไทยและกลุ่มคนฟังดนตรีไทยมากจากนโยบายของรัฐมีนโยบายที่เรียกว่า รัฐนิยม ที่ต้องการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมนานาชาติ ทำให้เกิดผลกระทบต่อดนตรีไทยโดยให้ดนตรีไทยมีความเป็นตะวันตกมากขึ้น เนื่องจากวิถีชีวิตและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม วัฒนธรรมดนตรีของต่างชาติ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นอันมาก ดนตรีที่มักได้ยินได้ฟัง และบรรเลงตามงานต่างๆ โดยมากก็มักเป็นดนตรีต่างชาติ ซึ่งถ้าหากดนตรีไทยถูกทอดทิ้ง และไม่มีใครเห็นคุณค่า ก็นับว่าน่าเสียดายที่ต้องสูญเสียสิ่งที่ดีงามซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติไป จึงทำให้เกิดดนตรีรูปแบบใหม่ที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้นเรียกว่า “เพลงลูกกรุง” เป็นรูปแบบเพลงและวงดนตรีที่มีเครื่องสายตะวันตกบรรเลงประกอบนักร้องที่ถ่ายทอด และบรรยายความรู้สึกของคนกรุง หรือสังคมเมือง ดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งในการบรรเลงสร้างเอกลักษณ์ของวงดนตรีนี้ทั้งการนำเครื่องดนตรีไทยไปร่วมบรรเลงประกอบในวง และการนำเพลงไทยเดิมไปเรียบเรียงใหม่ และเปลี่ยนชื่อใหม่สำหรับการบรรเลงในวง เช่น เพลงนกเขาคู่รัก และเพลงจูบเย้ยจันทร์ มาจากเพลงไทยเดิม คือเพลงนกเขาเซ่แม่ และเพลงแขกมอญบางขุนพรหม ขึ้นเดี่ยว

จากการที่สังคมไทยได้พัฒนาตามยุคสมัยใหม่ การเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกและชาติอื่นๆ รวมถึงการพัฒนาของเทคโนโลยีในด้านดนตรีทำให้คนดนตรีไทยบางกลุ่มได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับโลกปัจจุบัน โดยนักดนตรีเหล่านี้พยายามคิดค้นปรับตัวเพื่อให้ดนตรีไทยสามารถเป็นที่ยอมรับ

เข้าถึงประชาชนมากขึ้น โดยมีการผสมผสานดนตรีไทยเข้ากับดนตรีตะวันตก และดนตรีชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงการประพันธ์เพลงที่มีแนวคิดหลากหลายที่อธิบายสังคม ปรัชญาและความเป็นไปของสังคมสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องต่อสู้กับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากรัฐและนักดนตรีไทยแบบแผนราชสำนักถึงการไม่อนุรักษ์หรือทำลายวัฒนธรรมไทย และด้วยเหตุนี้จึงทำให้คำว่า “ดนตรีไทยประยุกต์” หรือ “ดนตรีไทยร่วมสมัย” ได้ถือกำเนิดขึ้น (วิทวัส พลช่วย, 2563)

วงดนตรีไทยร่วมสมัยที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการสร้างกระแสของดนตรีร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน คือ วงดนตรีฟองน้ำ เกิดเพลงแนวปรัชญาร่วมสมัยตะวันออกและตะวันตก ก่อตั้งโดยครูบุญยงค์ เกตุคง, บรูซ แกสตัน และจิรพรรณ อังศวานนท์ เกิดเป็นวงดนตรีแนวทดลองขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2523 มีผลงานเพลงที่ประพันธ์และเรียบเรียงใหม่ออกเผยแพร่มากมาย อาทิ เจ้าพระยาคอนแวนต์ (2525) เมืองไทยเมืองทอง (2529) Thailand the golden paradise (2530) สุดถนนคอนกรีต (2532) ฯลฯ แนวการทำงานของวงฟองน้ำส่งอิทธิพลให้เกิดวงดนตรีร่วมสมัยรุ่นต่อมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันมีวงดนตรีไทยประยุกต์เกิดขึ้นมากมาย หนึ่งในนั้นคือ “วงเกตุรา” วงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากวงดนตรีอื่นๆ และมีเอกลักษณ์เฉพาะต่างๆ ที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

วงเกตุราเป็นการรวมตัวกันของนิสิตในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีความสามารถในการเล่นดนตรีไทย และได้จัดตั้งเป็นชุมนุมดนตรีไทยภายในคณะขึ้นมา แต่เดิมการแสดงของวงเกตุรามีหลายรูปแบบ ทั้งบรรเลงไทยเดิมและบรรเลงร่วมกับวงดนตรีตะวันตก ในช่วงแรกมีการแสดงที่บรรเลงร่วมกับวงดนตรีตะวันตกบ่อยครั้ง จึงได้มีการนำเครื่องดนตรีไทยมาเทียบเสียงใหม่เป็นโดยใช้ระบบเสียงของดนตรีตะวันตกในบันไดเสียง Bb Major เพื่อให้เล่นกับวงดนตรีตะวันตกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นวงเกตุราจึงมีความคิดในการนำเครื่องดนตรีไทยที่ได้เทียบเสียงแล้ว มาประยุกต์เพื่อบรรเลงเพลงสากลด้วยวงดนตรีไทย ส่งผลให้วงเกตุราเริ่มมีผลงานด้านดนตรีไทยร่วมสมัยเพิ่มขึ้น ปัจจุบันวงเกตุราเป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และมีความน่าสนใจทั้งรูปแบบการบรรเลง และการเรียบเรียงบทเพลง ทำให้วงเกตุราเริ่มมีผลงานการแสดงที่หลากหลาย มีทั้งการแสดงภายในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และงานที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้วงเกตุรายังได้รับเชิญไปออกรายการต่างๆ อาทิเช่น รายการศิลปสโมสร ช่อง Thai PBS ออกอากาศเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2559 รายการคุณพระช่วย ออกอากาศเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2560 และรายการอื่นๆ ซึ่งทำให้วงเกตุรามีชื่อเสียงมากขึ้น และได้รับความสนใจจากผู้คนมากมาย

บทความวิจัยนี้นำเสนอถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ดนตรีไทยในรูปแบบดนตรีไทยร่วมสมัย ด้วยความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นที่ว่าดนตรีไทยได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำชาติที่ควรอนุรักษ์นั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวงเกตุรา วงดนตรีไทยร่วมสมัยที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน ในด้านแนวคิดการพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตุรา การเรียบเรียงบทเพลง การจัดรูปแบบวงดนตรีไทยร่วมสมัย และการนำเทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับดนตรีไทย เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานวัฒนธรรมทางด้านดนตรี อันจะสร้างมูลค่าให้แก่วงการดนตรีไทย รวมถึงเพื่อต้นแบบและแนวทางในการอนุรักษ์ดนตรีไทยให้อยู่เคียงคู่ประเทศไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาวงดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตรา
2. เพื่อศึกษาการนำเทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับดนตรีไทย
3. เพื่อศึกษาแนวคิดการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบในการพัฒนางานวงดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตรา โดยใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากที่ต่างๆ ทั้งเอกสารงานวิจัย ตลอดจน ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง และออกปฏิบัติการภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูล โดยได้ศึกษาบรรยากาศ ในการฝึกซ้อม และการบรรเลงในงานต่างๆ ของวงเกตรา พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เรียบเรียงรายงานจากการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงคุณภาพจากหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการพัฒนางานวงดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย ดังนี้ (1) หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (2) สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หอสมุดกลาง) (3) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และ (4) เอกสารวิชาการอื่นๆ ผ่านสื่อออนไลน์

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยกำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการต่อเพลง ซ้อมดนตรี และการบรรเลงดนตรีของวงเกตราเพื่อเก็บประเด็นและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.3 การบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยบันทึกด้วยการจดแบบย่อลงในสมุดบันทึก แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงให้ข้อความขยายมากขึ้น เพื่อสะดวกในการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องอำนวยความสะดวกในการบันทึกข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูลขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น โดยใช้กล้องถ่ายวิดีโอ กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ นักดนตรีของวงดนตรีเกตรา จำนวน 5 คนมีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวงเกตราตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน 2) เป็นสมาชิกของวงเกตราในปัจจุบัน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีไทยร่วมสมัย และศึกษาข้อมูลของวงเกตราที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานวงดนตรีไทยเดิมสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย การจัดรูปแบบวงดนตรี การเรียบเรียงบทเพลง และการนำ

เทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับและดนตรีไทย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนามมาประมวลและเรียบเรียงลำดับเนื้อหาตามความสำคัญและสาระ ดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากเอกสาร ข้อมูลรายงานการวิจัย ตำรา และหนังสือต่างๆ ศึกษาข้อมูลของวงเกตรา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางวงจาก วงดนตรีไทยเดิมสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย การจัดรูปแบบวงดนตรี การเรียบเรียงบทเพลง การใส่คอร์ดและการเลือกแนวประสาน และการผสมผสานเทคนิคทางดนตรีไทย และดนตรีสากล

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาประมวล และเรียบเรียงเนื้อหาโดยจัดลำดับให้สัมพันธ์กัน

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการพรรณาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และสรุปสาระสำคัญที่ได้จากคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาแนวความคิดการพัฒนางวงดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตรา ศึกษาการนำเทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับดนตรีไทย และแนวความคิดผสมผสานข้ามสายพันธ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization)

7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยด้วยการทำสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ แล้วนำมาเรียบเรียงในรูปแบบของ การบรรยาย หรือพรรณาวิเคราะห์ (Analysis Descriptive) เขียนบรรยายข้อมูลอย่างเป็นระเบียบ มีการใช้แผนภาพ หรือรูปภาพประกอบเพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงทำการสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลไว้ในบทสุดท้าย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 แนวความคิดพัฒนางวงดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตราพบว่า แต่เดิมวงเกตราเป็นชมรมวงดนตรีไทยเดิม ที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2551 จากการรวมตัวกันของนิสิตคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาวงเกตราได้แสดงร่วมกับวงดนตรีตะวันตกบ่อยครั้ง จึงทำให้สมาชิกในวงมีความคิดเห็นที่จะปรับเปลี่ยนเครื่องดนตรีไทยให้สามารถบรรเลงร่วมกับดนตรีตะวันตกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น จึงได้นำเครื่องดนตรีไทยของชมรมมาเทียบเสียงใหม่ โดยเทียบเสียงในระบบเสียงของดนตรีตะวันตกในบันไดเสียง BbMajor เมื่อเครื่องดนตรีไทยสามารถบรรเลงบทเพลงได้หลากหลายขึ้น สมาชิกในวงจึงมีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนางวงดนตรีไทยเดิมที่เคยบรรเลงตามแบบแผน ให้เป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ต้องการให้วงดนตรีไทยสามารถบรรเลงบทเพลงที่ผู้ฟังรู้จักหรือเป็นเพลงที่กำลังได้รับความนิยมได้ ซึ่งเอกลักษณ์ของวงเกตรา คือการใช้เครื่องดนตรีไทยในการบรรเลงเท่านั้น สมาชิกวงเกตราได้มีการนำบทเพลงที่กำลังได้รับความนิยมในแต่ละช่วงมาเรียบเรียงใหม่ โดยปรับให้เครื่องดนตรีไทย ทำหน้าที่บรรเลงแทนเครื่องดนตรีสากลที่ติดออกไป และแบ่งแนวเสียงในการบรรเลงที่แตกต่างกันแบบเครื่องดนตรีตะวันตก แต่ก็ใส่รูปแบบการบรรเลงอย่างดนตรีไทยเข้าไปในบางส่วนของบทเพลงด้วย ดังนั้น ผู้เรียบเรียงบทเพลงและผู้บรรเลงจะต้องใช้ทั้งองค์ความรู้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก เพื่อพัฒนางวงดนตรีไทยให้ตรงตามแนวคิด ในช่วงแรกผู้เรียบเรียงมีการแบ่งแนวเสียงในการบรรเลงตามบทเพลงต้นฉบับ โดยแบ่งแนวเสียงต่างๆ ของเครื่องดนตรีตะวันตก แล้วนำมาให้เครื่องดนตรีไทยแต่ละเครื่อง

บรรเลงแทนที่เท่านั้น ทำให้บทเพลงที่บรรเลงออกมามีแนวเสียงที่ธรรมดา ไม่มีมิติ ต่อมาได้ศึกษาหาความรู้ทางด้านดนตรีตะวันตกเพิ่มเติม จากเพื่อนที่เรียนทางด้านดนตรี จึงสามารถพัฒนาบทเพลงที่นำมาเรียบเรียงใหม่ให้มีแนวเสียงที่มีมิติมากขึ้น ตามที่ผู้เรียบเรียงต้องการ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การนำเทคนิคทางดนตรีตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับดนตรีไทย พบว่า วงเกตรา นำบทเพลงที่ได้รับความนิยมในแต่ละช่วงเวลา มาเรียบเรียงใหม่ โดยมีการเพิ่มทำนองของบทเพลงไทยเดิมเข้าไป และมีการบรรเลงโดยใช้เทคนิคของการบรรเลงดนตรีไทย คือ การกรอ การสะบัด และการขยี้ ผสมผสานกับการบรรเลงในรูปแบบของดนตรีตะวันตก คือ การดำเนินทำนองหลัก การดำเนินคอร์ด และมีการสอดประสานในบทเพลงอยู่ตลอด ทำให้บทเพลงที่วงเกตรานำมาเรียบเรียงใหม่มีเอกลักษณ์เฉพาะของวงเกตรา โดยมีการเรียบเรียงให้เครื่องดนตรีแต่ละชิ้นทำหน้าที่แตกต่างกันและสามารถบรรเลงได้หลากหลายรูปแบบตามที่ผู้เรียบเรียงต้องการ ซึ่งดนตรีร่วมสมัยจะมีอิสระในการเลือกกระบวนหรือแนวทางในการประพันธ์แบบต่างๆ ได้เอง คีตกวีปัจจุบัน อาจเลือกกระบวนการจัดอันดับ (Serialism) ซึ่งหมายถึง การจัดโน้ตทั้ง 12 ตัว ความสั้นยาวของโน้ต (เสียง) และความค่อนดังเข้าเป็นอันดับที่แน่นอนในแต่ละองค์ประกอบหรือจะแต่งแบบอิสระ ไม่ต้องใช้ระบบใดๆ ก็ได้ โดยประดิษฐ์แนวทางของตนเองขึ้นมาใหม่ เขาอาจจะแต่งแบบอาศัยโอกาส (Aleatory Music) ซึ่งเป็นระบบที่ปล่อยบางสิ่งบางอย่างให้หลวมพอที่นักดนตรีจะใช้จินตนาการ และความเข้าใจของตนเองในการเล่นอย่างอิสระหรือดนตรีคอมพิวเตอร์เล็กทรอนิกส์ และดนตรีอื่นๆ ที่มีความสำคัญมิได้อยู่ในตัวโน้ต แต่อยู่ที่สีสันหรือเนื้อหาของเนื้อสัมผัส (Texture)

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวคิดการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม พบว่า “Production variety ของดนตรีไทยมีจำกัด เลยต้องการนำดนตรีไทยผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีสากลเพื่อสร้างเป็นวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งตรงกับแนวคิดทฤษฎีการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) ผสมผสานองค์ประกอบจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยการเลือกบางสิ่งบางส่วน (Co-optation) ของแต่ละวัฒนธรรมมาผสมผสานกัน และสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ ๆ” ซึ่งการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากลเป็นสร้างทางเลือกการเสพดนตรีไทย และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยให้คงอยู่

จากการศึกษา สรุปได้ว่า การพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัยของวงเกตราก่อให้เกิดรูปลักษณะของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยและและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก โดยการเลือกบางสิ่งบางส่วนของวัฒนธรรมภายนอก เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า วงเกตราได้เรียบเรียงบทเพลงเป็นโน้ตเพลงไทย ซึ่งมีความแตกต่างกันกับโน้ตเพลงสากล (ต้นฉบับ) วงเกตราได้นำจุดเด่นของการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีสากลมาเรียบเรียงใหม่โดยให้เครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นทำหน้าที่บรรเลงแทนเครื่องดนตรีสากลที่ตัดออกไป แต่ยังคงใช้เทคนิคของการบรรเลงเครื่องดนตรีสากลผสมผสานในบทเพลง ทำให้เกิดเป็นแนวเพลงรูปแบบใหม่ ซึ่งวงเกตรามีแนวคิดที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้ดนตรีไทยได้รับที่นิยมมากขึ้นจากการที่เครื่องดนตรีไทยสามารถบรรเลงบทเพลงที่เป็นที่นิยมได้ ซึ่งตรงกับแนวคิดการผสมผสาน

ทางวัฒนธรรมที่ว่า วัฒนธรรมต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ถึงจะยั่งยืนอยู่ได้ และยังคงตรงกับสัมพันธภาพของวัฒนธรรมที่ก่อรูปลักษณะได้หลายรูปแบบ ในกรณีของวงเกตรา คือ การผสมผสาน (Articulation) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากลที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้วงดนตรีไทยร่วมสมัยจึงอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และประสบผลสำเร็จด้วยการมีชื่อเสียงในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของภควดี ศรีพูนพั้น ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารความเป็นไทยผ่านวัฒนธรรมไอดอลญี่ปุ่น กรณีศึกษา วง BNK48 ซึ่งกล่าวไว้ว่า การผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในเหตุผลของการประสบความสำเร็จที่นำมาใช้ในกระบวนการสร้างวง BNK48 เพราะมีการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมอยู่ไม่มากก็น้อย ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษารูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรมในการสร้างวง BNK48 ซึ่งในปัจจุบันนั้น บทบาทและอำนาจของเพลงญี่ปุ่นในประเทศไทยเริ่มลดทอนลงไปเพราะถูกแทนที่ด้วยเพลงเกาหลี แต่ BNK48 สามารถกลับมาสร้างกระแสในประเทศได้อีกครั้งโดยการผสมผสานวัฒนธรรมความเป็นไทยลงไป ส่งผลให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมเพลงแนวญี่ปุ่นอีกครั้ง (ภควดี ศรีพูนพั้น, 2562) และยังสอดคล้องกับณัฐชา นัจจนาวากุล ที่ได้ศึกษาพลวัตของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนดนตรีไทยสู่ดนตรีไทยร่วมสมัย ซึ่งกล่าวไว้ว่า พลวัตของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนดนตรีไทยเป็นผลมาจากการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ทางสังคม ค่านิยม และความชื่นชมในดนตรีตะวันตก นับตั้งแต่ในอดีตเป็นต้นมาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางดนตรีที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) ในสังคมไทย ซึ่งปรากฏมาแต่อดีต และถือเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับ และปรับตัวภายใต้กระแสวัฒนธรรมจากภายนอกและการเกิดขึ้นของค่านิยมจากภายใน พลวัตของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนดนตรีไทยเป็นผลมาจากการกระบวนการคิด การสร้างสรรค์งานลักษณะใหม่ที่ปรากฏเป็นความร่วมมือ (ณัฐชา นัจจนาวากุล, 2563) นอกจากนี้ยังสอดคล้องวิวัฒน์ เสนจันทร์มิไชย ซึ่งกล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์ดนตรีร่วมสมัยของกลุ่มชาติพันธุ์ครั้งนี้จึงเป็นแนวทางใหม่ที่ผสมผสานความเป็นดนตรีตะวันตกภายใต้กรอบเงื่อนไขความคงเดิมของบทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไว้ซึ่งความเดิม (Original) ผนวกกับดนตรีใหม่ หรือเรียกว่า “ดนตรีร่วมสมัย” ที่ทำให้เกิดแนวทางเลือกใหม่ๆ ที่จะผลิตงานดนตรีสร้างสรรค์ทำให้เกิดแรงกระตุ้นทางด้านงานประชาสัมพันธ์ (Mass) สู่สายตาสังคมปัจจุบัน (วิวัฒน์ เสนจันทร์มิไชย, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวคิดในการพัฒนางานดนตรีไทยสู่วงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษา วงเกตรา จะเสนอรูปแบบการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมทางด้านดนตรี ดังนี้

1. วัฒนธรรมจากภายนอก เป็นวัฒนธรรมจากต่างชาติที่เข้ามาครอบงำวัฒนธรรมในท้องถิ่น ส่งผลให้วัฒนธรรมมีการผสมผสานกันมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันหากมีการรับวัฒนธรรมภายนอกมากเกินไปก็อาจส่งผลเสียทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติสูญหายไป

2. วัฒนธรรมท้องถิ่น จะยั่งยืนอยู่ได้ก็ด้วยลักษณะของความเป็นพลวัต (Dynamic) วัฒนธรรมต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสองทางหรือแบบ “ซึ่งกันและกัน”

แนวคิดนี้ถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมให้วัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยได้รับความนิยมมากขึ้น ผ่านรูปแบบการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม อันเนื่อง มาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการได้รับอิทธิพลทางดนตรีตะวันตก ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจสิ่งใหม่ๆ หันมาฟังเพลงสากลมากขึ้น จึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาดนตรีไทยให้ทันสมัย ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากลที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้วงดนตรีไทยร่วมสมัยจึงอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และประสบผลสำเร็จด้วยการมีชื่อเสียงในวงกว้าง อีกทั้งการพบกันของวัฒนธรรมจากภายนอกและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ได้มีเพียงลักษณะของการครอบงำความเป็นโลกเข้าสู่ความเป็นท้องถิ่นเท่านั้นที่เป็นลักษณะแบบบนลงล่าง แต่ยังมีรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กันในแบบอื่นๆ อีกด้วย เช่น การผสมผสาน การแลกเปลี่ยน การขัดแย้ง การเลือกบางเสียบบางส่วน การต่อรอง เป็นต้น ในวัฒนธรรมทางด้านดนตรีอาจไม่ได้ถูกครอบงำจากวัฒนธรรมดนตรีจากต่างชาติเสมอไป แต่มักเป็นไปในแนวทางการผสมข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม โดยนำความเป็นโลกของวัฒนธรรมดนตรีต่างชาติมาผสมร่วมกับความเป็นท้องถิ่นของดนตรี เกิดเป็นดนตรีไทยประยุกต์ หรือดนตรีไทยร่วมสมัยขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bhabha นักทฤษฎีสาย Post-colonialism ที่ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า “ทุกวัฒนธรรมล้วนมีการข้ามสายพันธุ์ทั้งสิ้น” (all cultural are hybrid) ที่ออกมาเป็น “ลูกผสม” (hybrid) แทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะโดยธรรมชาติแล้วไม่มีวัฒนธรรมใดที่เป็นหนึ่งเดียว แต่ทุกวัฒนธรรม นั้นจะมีความหลากหลาย (diverse) และแตกต่าง (different) ที่สำคัญไม่เคยปรากฏว่ามีวัฒนธรรมใดๆ ที่สมบูรณ์ในตัวมันเอง หากแต่ทุกวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นๆ ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมต่างๆ ที่ดูเหมือนจะมีเพียงหนึ่งเดียว แต่หากมองให้ลึกไปในรายละเอียดจะพบว่ามีความแตกต่างหลากหลายอยู่ในนั้น

บทสรุป

วงเกตราได้พัฒนางานดนตรีไทยให้เป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัย เพื่อให้ดนตรีไทยสามารถบรรเลงบทเพลงได้หลากหลายตรงตามความต้องการของผู้ฟังตามยุคสมัย โดยการผสมผสานองค์ความรู้ระหว่างวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก วงเกตราได้นำจุดเด่นของการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกมาเรียบเรียงในบทเพลงใหม่ โดยจัดให้เครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นทำหน้าที่บรรเลงแทนเครื่องดนตรีตะวันตกที่ตัดออกไป แต่ยังคงใช้เทคนิคของการบรรเลงเครื่องดนตรีตะวันตกผสมผสานในบทเพลงด้วย ทำให้เกิดเป็นแนวเพลงรูปแบบใหม่ ซึ่งตรงกับแนวคิดการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมที่ว่าวัฒนธรรมต้องมีการปรับเปลี่ยน ตลอดเวลาถึงจะยั่งยืนอยู่ได้ และยังตรงกันกับสัมพันธภาพของวัฒนธรรมที่ก่อรูปลักษณะได้หลายรูปแบบ ในกรณีของวงเกตรา คือ การผสมผสาน (articulation) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีตะวันตกที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้วงดนตรีไทยร่วมสมัย วงเกตรา จึงอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และประสบผลสำเร็จด้วยการมีชื่อเสียงในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและข้อจำกัดในการศึกษาดังกล่าวในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการทำงานวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ควรเพิ่มการวิเคราะห์ในด้านของผู้ฟังเพิ่มเติมเพื่อประกอบงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อเน้นย้ำถึงความสำเร็จอย่างแท้จริงของการพัฒนางานดนตรีไทยสู่ดนตรีไทยร่วมสมัย
2. ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยหรือพฤติกรรมอื่นๆ ของคนแต่ละยุคสมัยเพื่อนำมาเปรียบเทียบวิเคราะห์และช่วยให้สามารถพัฒนางานวิจัยได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ เฟื่องสว่าง. (2560). ศิลปะการแสดงดนตรีไทยในธุรกิจโฮมสเตย์: กรณีศึกษาบ้านพิมานโฮมสเตย์และดนตรีไทย. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ณัฐชา นัจจนาวากุล. (2563). พลวัตของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนดนตรีไทยสู่ดนตรีไทยร่วมสมัย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7(2): 25-40.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2554). การก่อเกิดเพลงไทยสากล: แนวคิดด้านดนตรีวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ภควดี ศรีพูนพันธ์. (2562). การสื่อสารความเป็นไทยผ่านวัฒนธรรมไอศดอลญี่ปุ่น: กรณีศึกษาวง BNK48. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- วิทวัส พลช่วย. (2563). การศึกษาองค์ประกอบของดนตรีไทยในภาพยนตร์เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สังคีตวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- วีรวัฒน์ เสนจันทร์ไชย. (2563). กลวิธีการใช้ระบบโน้ตเพื่อบรรเลงขลุ่ยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

